

A téveszmék tartalmának változásairól

Prof. Dr. Tényi Tamás

Pécsi Tudományegyetem, Pszichiátriai
és Pszichoterápiás Klinika

Deluzív zavar (DSM-5,297.1)

- Paranoid pszichotikus zavar – dominánsan nem bizarr téveszmék,a tünetek fennállása 1 hónap vagy annál több
- - erotomániás típus
- - grandiózus típus
- - félténységi típus
- - szomatikus típus
- - üldöztetési típus
- - kevert típus
- - nem-specifikus típus
- Ha vannak hallucinációk,azok nem meghatározóak,a téveszmékhez kapcsolódnak, s nem elégségesek a szkizofrénia diagnózishoz
- Külön jelölendő ha bizarr téveszme áll fenn

Deluzív zavar(DSM-5,297.1)

- Élettartam prevalencia: 0.2 %
- A leggyakoribb típus az üldöztetéses
- A féltékenységi típus férfiak között valószínűleg gyakoribb, egyéb nemi különbségek nem állnak fenn
- A globális funkcionálás jobb mint szkizofréniában
- Bár a diagnózis állandó, egyes esetek szkizofréniába mehetnek át
- A családi anamnézisben szkizofrénia és szkizotíp személyiségzavar gyakoribb

Paranoid zavarok története és pszichodinamikája

- Kalhbaum – paranoid zavar - 1863
- Freud – Schreber eset – a paranoia pszichodinamikája
- Freud, Ferenczi – látens homoszexualitás

**DANIEL PAUL
SCHREBER**
**MEMÓRIAS
DE UM DOENTE
DOS NERVOS**

*Tradução e introdução
de
Marilene Carone*

PAZ E TERRA

A paranoid pszichózisok pszichodinamikája

- Kretschmer - nagyzasos téboly – szenzitív vonatkoztatásos téboly
- Cameron (1955, 1959) – paranoid álközösség (valós és elképzelt személyek közössége)
- Kohut, Meissner házaspár – nárcisztikus deficit

Téveszmék kurrens kognitív modelljei (Bentall és Mtsai,2001,Tényi,2009)

- Deficit modell : kognitív diszfunkciók és perceptuális abnormalitások játszanak szerepet

Kognitív diszfunkció: Következtetésre való előreugrás

Perceptuális abnormalitás: szenzoros élmények

- Motivációs modell : a stressz, a szorongás és a félelmek csökkentése jön létre a téveszme kialakulásával – patológiás egyensúly

A téveszmék tartalmának változásairól

- Származási(genealógiai téveszmék):
  - Az osztrák-magyar Monarchia időszakában, amikor az arisztokratikus családból való származás szerepe nagyobb súllyal bírt → gyakoribb megjelenés
Pisztora, Orvosi Hetilap 1981, 122, 1593.

A téveszmék tartalmának változásairól

- **Stompe és mtsai (2003)** négy ország (Ausztria, Németország, Olaszország, Svájc) 1856 és 1975 között előfordult eseteit vizsgálták – *Psychopathology*, 36, 6-12
- Szkizofréniában a 7 leggyakoribb téveszme:
  - **Üldöztetés, grandiozitás**, bűnösség, vallás, hypochondria, féltékenység, szerelem
  - A két első állandó, a többi különböző korszakokban és kultúrákban különböző gyakoriságot és formát mutat

A téveszmék tartalmának változásairól

- A féltékenységi téveszme jellemzőbb nyugat-európai nagyvárosokban mint Ázsiában (Tateyama és mtsai, *Psychopathology*, 1998, 31, 59-68)
- Magasabb társadalmi státusz gyakrabban eredményez grandiózus téveszmeiket (Suahli, és mtsai, *Psychopathology*, 2003, 36, 195-199)
- A sajátzag téveszme Japánban gyakoribb mint Európában (Pethő és mtsai, Orvosi Hetilap, 1979)

A téveszmék tartalmának változásairól

- Steinebrunner és mtsa(1976) 100 paranoid pszichotikus esetet elemzett 1911-ből és 100 esetet 1973-ból
- Változatlan gyakoriságú volt: vonatkoztatásos, vallásos és üldöztetéses
- Gyakoribb lett: hypochondriás
- Ritkább lett: megalomán és erotomán
- Míg régen nőkben gyakoribb volt az erotomán tünet, 1973-ban ez az összefüggés eltűnt
- Deluzív miszidentifikációs tünetek (Capgras) és az erotománia 30 év felett nem fordult elő

A téveszmék tartalmának változásairól

- 639 először beutalt pszichotikus beteg vizsgálata (*Guitiérrez-Lobos és mtsai, 2001, Psychopathology, 34, 1-7*)
- A nők idősebbek voltak az első beutaláskor, leggyakoribb az üldöztetési téveszme volt
- Férfiak esetében a féltékenységi és a grandiózus tartalmak szignifikánsan gyakoribbak voltak
- A vallásos, a metafizikai és a grandiózus téveszmék szkizofréniában szignifikánsan gyakoribbnak adódtak

A téveszmék tartalmának változásairól

- Robinson(1988) egy délnyugat skóciai régió betegeit hasonlította össze az 1880-1889-es és az 1970-1979-es periódus vonatkozásában
- Feighner kritériumok szerint 3 diagnosztikus csoport (depresszió, mánia, szkizofrénia) – ezekben elemezték a téveszméket
- A későbbi időszakban nők között az üldöztetési téveszmék gyakoribbak voltak a depressziós csoportban (39 szemben a korábbi 26%-al)
- A mániás és a szkizofrén csoportban szignifikáns változások nem voltak *(Br J Psychiatry, 153, 163-167)*

A téveszmék tartalmának változásairól

- Sher (2000) szocio-politikai események és technikai innovációk szerepét a téveszmeképzésben gyűjtötte össze
- Az ENSZ 50. évfordulója, a Pápa amerikai látogatása vagy az O.J. Simpson-per megjelent a betegek tüneteiben
- Bolken és Priebe (1991) a berlini lebontása kapcsán kialakult bizonytalanság szerepét észlelték szkizoaffektív betegek esetében, ugyanezen esemény hatását bipoláris és major depressziós páciensek esetében nem találták
- Axer(1992) az 1989-es lengyel események hatását elemezte pszichotikus betegek tünetképzésére

- Az Internet első megjelenése a páciensek téveszméiben 1997-re esett (Tan és mtsai, J Psychiatr Neurosci, 22, 143)
- Ezt követően számos publikáció számolt be a témáról

A téveszmék tartalmának változásairól

Hasonmás

Klón

Deluzív kóros identifikációs kórképek (Murai et al,1988, Vörös, Tényi et al, 2001, Tényi,2009)

- **Capgras típus** – hasonmás téboly – negatív kóros identifikáció (Vie, 1930) - Frégoli típus – pozitív kóros identifikáció (Vie, 1930)
- **Klonális pluralizációs típus**– reduplikatív paramnesia (Arnold Pick,1903)

Capgras jelenség

- Tünet lehet funkcionális (70%) és organikus pszichózisokban, önálló szindróma paranoid pszichózis formájában
- Az organikus esetek jobbféltekei frontális és temporális léziók következményei
- Elkülönítendő a prosopagnosiától, amely hasonló tüneti képet mutat, ott nincs téveszmés feldolgozás
- Violencia veszély!!
- A funkcionális pszichózisokban jelentkező esetekben az ambivalens tárgyakapcsolatok meghatározóak, amely hasításhoz vezet.

Capgras jelenség

- Salvatore et al., Psychopathology, 2014 47, 261-269
- 517 első epizódos pszichotikus zavar miatt hospitalizált beteg esetében a Capgras jelenség prevalenciájának meghatározása
- 73 (14,1%) beteg esetében jelent meg a Capgras jelenség

1991. augusztus, VI. évf. 3. sz. 243-247. o.

A CAPGRAS-TÜNET SZKIZOFRÉN PSZICHÓZISOKBAN

Tényi Tamás dr., Trixler Mátyás dr.
POTE, Pszichiátriai Klinika, Pécs

Összefoglalás

A szerzők dolgozatukban a Capgras-szindrómájú betegek esetének által leírt jelenség pszichodinamikai sajátosságait elemzik. A szindrómát a paranoid betegeknél a személyazonosság-elfogadás zavarában, a depersonalizációban, a gondolkodási folyamatok dinamikus változásában, a tolerancia hiányában, a kapcsolatok tolerálhatóságának csökkenésében (split) látják meg. Kulcsszavak: Capgras-szindróma - tárgykapcsolat -

Proceedings of the 8th International Conference on Literature and Psychoanalysis: 197-199

The Capgras-Delusion in Fiction: Dimensions of Interpretation

TAMÁS TÉNYI (*)

«Identity is not found but made — ficted.»
Norman Holland

There is a constant interest on the appearance of the double in literature. In his book, Tymms (1949) examined the mythological origins of the double to myths and legends whose central motif is impersonation. The double is richly endowed with accounts of the hallucinatory double. This suggests that in modern times, the idea of doubles and ir-

1992. október, VII. évf. 5. szám, 457-466. o.

A CAPGRAS-JELENSÉGRŐL

Tényi Tamás dr., Trixler Mátyás dr.
POTE Pszichiátriai és Orvosi Pszichológiai Klinika

Összefoglalás

A szerzők áttekintő tanulmányukban a Capgras-szindróma pszichodinamikai és etnopszichológiai as-

Summary

The authors in a review article, analyse the nosological, clinical and etiopathogenetical aspects of Capgras-phre-

'Clonal Pluralization of the Self': A New Form of Delusional Misidentification Syndrome

Viktor Vörös Tamás Tényi Mária Simon Mátyás Trixler

Department of Psychiatry and Medical Psychology, Faculty of Medicine, University of Pécs, Pécs, Hungary

---

Key Words

Delusional misidentification syndromes · Capgras symptom · Reduplicative paramnesia · Clonal pluralization · Schizophrenia

syndromes defined as 'classic' DMS, i.e. Capgras delusion [4–6], Frégoli delusion [7], intermetamorphosis delusion [8] and the delusion of subjective doubles [9] the 'subjective' and 'reverse' types of these DMS were characterized

Table 11.2. Misidentification delusions

Phenomena	Description
<i>Capgras</i>	A relative, spouse or familiar person is believed replaced by a similar-looking impostor (most common form)
<i>Reverse Capgras</i>	The patient believes others think he is an impostor (rare)
<i>Fregoli</i>	Unfamiliar persons are thought to be well-known to the patient
<i>Reverse Fregoli</i>	The patient believes that he looks like a famous person
<i>Intermetamorphosis</i>	Familiar persons are believed to be swapping identities while maintaining the same appearance
<i>Doppelgänger/subjective doubles</i>	The belief that one has a double who carries out independent actions
<i>Mirrored self-misidentification</i>	The belief that one's reflection is of another person
<i>Reduplicative paramnesia</i>	A familiar person, place, object or body part is believed duplicated (e.g. the patient thinks his real home has been moved and that he is living in an identical-looking home; a paralyzed arm has a duplicate attached nearby that is fully functional)
<i>Delusional companions</i>	Inanimate objects are believed to be living companions (when transient this is normal in childhood; always abnormal in an adult)
<i>Clonal pluralization of self</i>	The belief that there are multiple versions of oneself

He was also compelled to act on the thoughts. Sufferers typically have secondary delusions that elaborates their passivity experiences, such as being poisoned, exposed to radiation or some electronic device, being hypnotized or possessed.

Misidentification delusions

Several misidentification syndromes are described (Table 11.2).²⁷ Capgras, Fregoli and reduplicative paramnesia are the most common and best studied.

Capgras syndrome

First described in 1923, more than 50% of patients with this delusion have identifiable neurologic disease.²⁸ Vascular lesions from stroke and micro-vascular disease, traumatic brain injury, and degenerative brain disease are frequent causes. Several different lesion locations are reported, most commonly right sided and cortical.²⁹ Non-specific EEG changes and visual-spatial and visual-memory deficits are also described.

Capgras delusions may arise because of selective deficits of faces, processing opposite of what is seen in *prosopagnosia*. In *prosopagnosia*, patients are unable to

Descriptive Psychopathology

THE SIGNS AND SYMPTOMS OF BEHAVIORAL DISORDERS

Michael Alan Taylor
and **Nutan Atre Vaidya**

CAMBRIDGE

Medicine

A téveszmék tartalmának változásairól

- A Monarchia korában is, a babonás befolyásoltatásos téveszmék pszichopatológiai szerepe kettős volt (Pisztora, Kunt, 1980)
  - Induktív – paranoid pszichózisok
  - Patoplasztikus – szkizofrén pszichózisok

Mágikus befolyásoltság és démonikus megszállottság

- A babonás, mágikus rontással kapcsolatos hiedelmek befolyásoltatásos téveszmék esetében patoplasztikus hatásúak – a befolyás kívülről jön !!!
- A démonikus megszállottság ennek egy ritkább formája: a beteg azt gondolja, hogy benne egy démon lakik, a szájával beszél, a végtagjait mozgatja (Lhermitte, 1943, Aubin, 1950) – befolyás belülről jön !!!
- Ismert a jelenség „pszeudo” formája is: a beteg bűnösségi érzéseit, szentségtörő gondolatait azzal magyarázza, hogy egy démon műveli ezt benne
- Freud (1923) : Christoph Haiztmann festő megszállottságát elemzi – negatív ödipális viszonyt hangsúlyozza
- Fairbairn (1943), Guntrip (1971) : „rossz anya-reprezentáns projekciója”

1992. április, VII. évf. 2. sz. 167-173. o.

A MÁGIKUS BEFOLYÁSOLTSÁG ÉS A DÉMONIKUS MEGSZÁLLOTTSÁG PSZICHO PATOLÓGIAI VONATKOZÁSAIRÓL CIGÁNYOK SZKIZOFRÉN PSZICHÓZISAIBAN

Tényi Tamás dr., Trixler Mátyás dr.

POTE, Pszichiátriai és Orvosi Pszichológiai Klinika, Pécs

Összefoglalás

A szerzők dolgozatukban olyan cigány betegek szkizofrén pszichózisait tanulmányozzák, ahol mágikus befolyásoltsággal és démonikus megszállottsággal kapcsolatos tartalmakat találtak. A vizsgált populáció kulturális sajátosságait a cigány betegek szkizofrén pszichózisában patoplasztikusnak tartják. A mágikus befolyásoltsággal kapcsolatos téveszmék etnopszichiátriai és mélylélektani elemzését nyújtják. Utalnak a vizsgált jelenségek pszichoterápiás jelentőségére is.

Summary

The authors study schizophrenic psychoses among Gypsies, where delusions in connection with magical influence and demoniacal possession appeared. The cultural specialities of the observed population is supposed to play pathoplastic role in their schizophrenic psychoses. The authors present ethnopsychiatric and psychoanalytical examination of the delusions, which are connected to magical influence. The study mentions the psychotherapeutic importance of the observed phenomena.

A téveszmék tartalmának változásairól

- XX. Század – gép és pszichózis
- Tausk – 1919 – „befolyásoló gép” – egy távoli gép a betegek gondolait irányítja, befolyásolja

On the Origin of the “Influencing Machine” in Schizophrenia

V I C T O R T A U S K

Translation from German by Dorian Feigenbaum

[A translation of this article 14 years after its appearance in the Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse requires a word of explanation. Victor Tausk had been a distinguished jurist (judge) and journalist before he became a psychoanalyst. Freud's work found an immediate response in Tausk, who began the study of medicine late in life in order to equip himself more thoroughly for psychoanalysis. Although his tragic death in his forty-second year (July 3, 1919) prevented his contributing more than a mere handful of papers, he

and by his brilliant presentation of the Freudian theory. The translation, undertaken to fill a gap in the psychoanalytic literature available in English, serves in a measure to discharge a debt of gratitude to the author. D. F.]

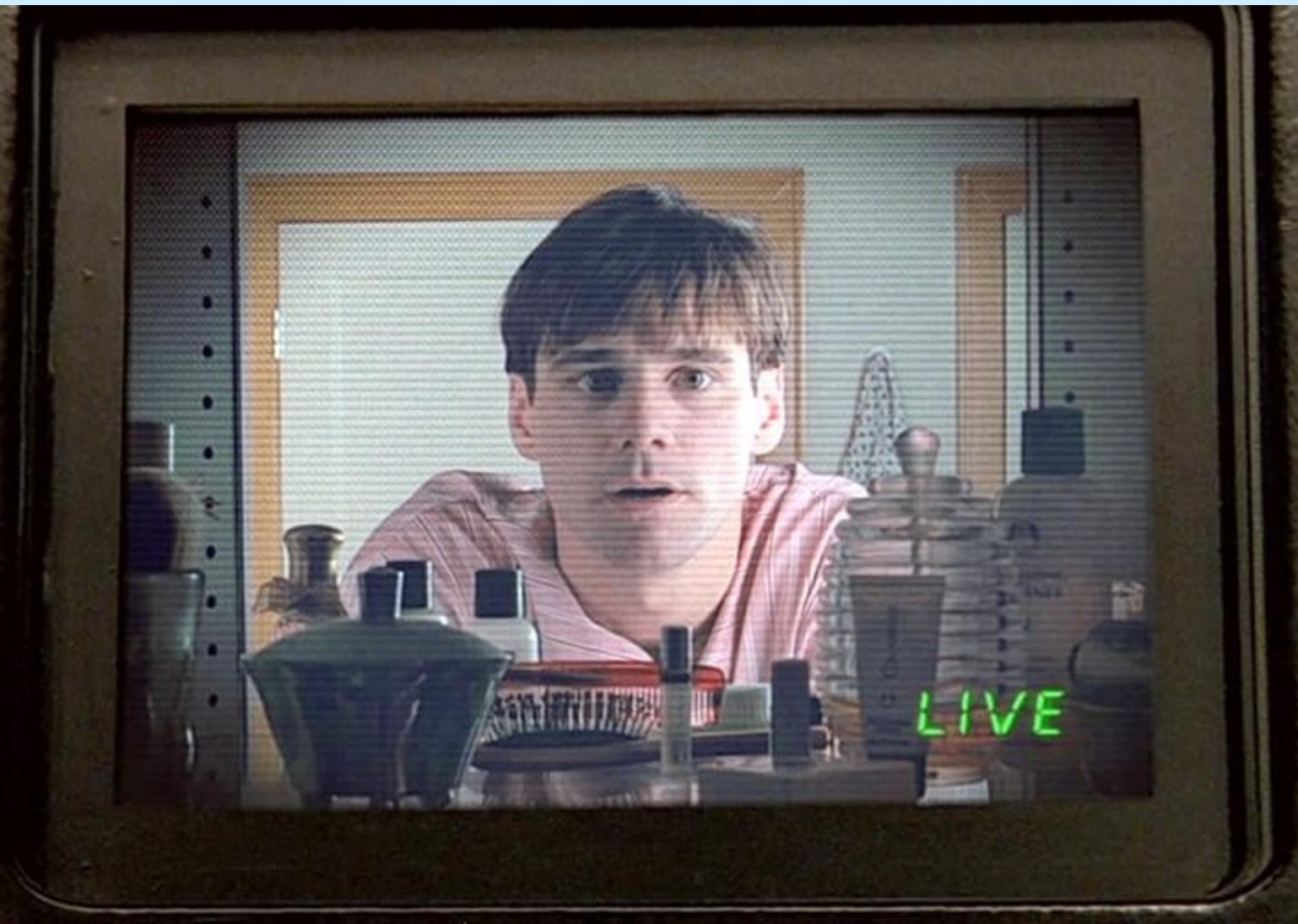
1

The following considerations are based upon a single example of the “influencing machine” complained of by a certain type of

A tévészmék tartalmának változásairól

Média – Internet - Pszichózis

A Truman Show téveszme

- Peter Weir (1998)
- Truman Burbank története
- Műholdak követik, arról beszélnek mit csinál
- Barátai, szerettei becsapják, szerepet játszanak
- Az egész világ őt nézi

Truman Show téveszme

- Megváltozottság élmény
- Kóros jelentőségtulajdonítás – „ptolemaoszi fordulat”
- Értelemkeresés – „senki sem az akinek látszik” – Capgras variáns
- Truman tünet – „ez egy valóság show, mindenki színész”

Truman Show téveszme

- Fusar-Poli P., Howes O., Valmaggia L., McGuire P. (2008), 'Truman' signs and vulnerability to psychosis. *The British Journal of Psychiatry* 167-168.
- Gold J., Gold I. (2012) The "Truman Show" delusion: Psychosis in the global village. *Cognitive Neuropsychiatry*. 17(6):455-72.
- Madeira L., Bonoldi I., Rocchetti M., Brandizzi M., Samson C., Azis M., Queen B., Bossong M., Allen P., Howes O., McGuire P., Fusar-Poli P. (2016) Prevalence and implications of Truman symptoms in subjects at ultra high clinical risk for psychosis, *Psychiatry Res.* 30;238:270-6

A Truman Show téveszme

- 41 éves férfi, pszichiátriai előzménye nincs
- Imperatív hallucinációk, alvászavar, felgyorsult pszichomotoros aktivitás
- „egy valóságshow része” – feladatokat kell végrehajtania, hogy súlyos következményeket elkerüljön
- Az utolsó feladat tűzgyújtás volt, ekkor hospitalizálták

A Truman Show téveszme

- Organikus kivizsgálása negatív
- Antipszichotikum és valproát mellett stabilizálódott
- Későbbiekben depresszív epizód, akkor téveszme nem jelentkezett
- Szkizoaffektív pszichózis diagnózisát állítottuk fel

Indukált Truman Show téveszme

- 2016
- Paranoid pszichotikus zavarral kezelt páciens + pszichotikus zavar miatt kezelt szobatársai
- Televízió előtt ülve várták a valóság show-t

A Truman show téveszme

- Gold testvérpár – Joel pszichiáter, Ian neurofilozófus szakember
- Suspicious Mind címmel adtak ki könyvet
- 2012-ben 5 esetet publikálnak
- Első betegük, úgy gondolta, a 2001 szeptember 11-i terrortámadás is egy valóságshow része volt, s elutazott ellenőrizni a tornyokat

A kultúra hatása a téveszmékre: A Truman Show téveszme bemutatása*

Varga É. Júlia, Herold Róbert, Tényi Tamás

359

Pécsi Tudományegyetem, Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika

Összefoglalás: „Az ember elfogadja az elé tárt világ valóságát” – hangzik el Peter Weir 1998-as alkotásában. A Truman Show című film egy olyan férfi élettörténetét mutatja be, aki tudta nélkül több mint harminc évig élt egy valóságshow élő közvetítésében. Az elmúlt években a nemzetközi szakirodalomban is találkozhattunk a Truman Show téveszme fogalmával, mint a perzekutoros és grandiózus doxazmák egy új, kulturálisan formált alakjával. Kialakulásának hátterét azok a megváltozott társadalmi normák és kulturális jelenségek adják, mely szerint akár tizenöt perc alatt tehetség vagy kitartó munka nélkül is bárki híressé válhat, ezáltal hirtelen milliók figyelmének középpontjába kerülve. A megváltozottság érzésének (depersonalizációs, derealizációs élmények) jelentését kereső páciensek a magyarázatot életük megrendezett, folyamatosan a televízió (vagy egyéb média eszköz) által sugárzott voltában találják meg. Ott a körülöttük élők egy megírt szerepet játszanak, – a Capgras jelenséghez hasonlóan – nem azok, akiknek látszanak, a pácienseknek pedig feladatokat kell végrehajtaniuk az ismeretlen veszedelem elkerülése vagy a jutalom elnyerése érdekében. Közleményünkben a szakirodalom rövid áttekintésén túl a pécsi Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika három betegének esetismertetésén keresztül bemutatjuk ezen ritka, új pszichopatológiai tünetet.

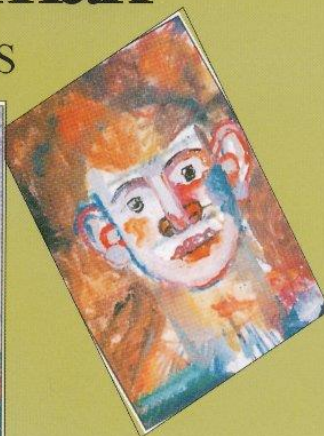
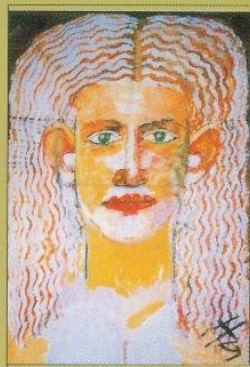
Kulcsszavak: Truman Show téveszme; derealizáció; perzekutoros; grandiózus téveszme; Capgras jelenség; „naprakész pszichózisok”

Summary: „People accepts the reality of the unfolded world” – says Peter Weil in his writing from 1998. The movie Truman Show demonstrate the life of a man, who – without knowing that – lived his life more than thirty years long at real time in a reality show. We could see the Truman Show delusion in international scientific literature in the past years, like a new, cultural formed shape of persecutory and grandiose delusions. The background of its maturation is given by the changed social norms and cultural effects, what let anybody to may get celebrity – without any vocation or hard work – within fifteen minutes and turning into the focus of millions. Patients, whom looking for the meaning of the feeling of „being changed” (depersonalisation, derealisation) constantly finds the answers in a kind of a directed reality, broadcasted by the television or other medias, where the people round them are playing pre-written roles.

Ritka pszichiátriai tünetek és szindrómák

TÉNYI TAMÁS

- Köszönöm a figyelmet !!!